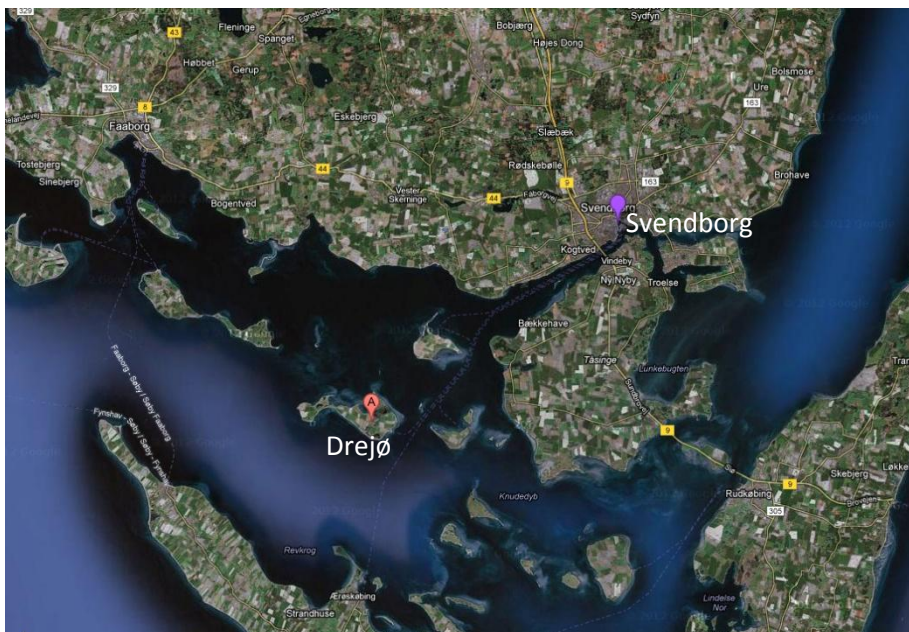

Drejø

Achton Friis skriver i juli 1921 om Drejø således:

En årle morgenstund brød vi op fra Skarø og ankrede op ud for Drejø landingsbro nøjagtig en time senere efter en spændende sejlads langs de for tiden slet vedligeholdte koste i den smalle sejlrende, der føre østen om Græsholmen. Man så næsten bestandig bunden på tre fire fods dybde på bådens ene side og den dybe, mørkeblå rende på den anden. Tydeligst var dette mellem Hjortø og Græsholm, hvor man skal passe på som en smed for ikke at tage grunden.

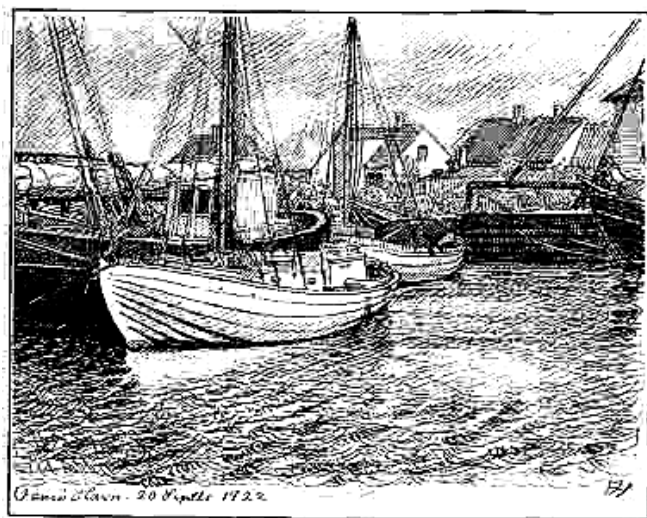
Morgenens grå tåger er efterhånden næsten forsvundet for solen, som nu bryder igennem og allerede gør dagen hed. "Rylen" ligger på det blanke vand nær stranden og rykker dovent i sit anker. I vor lille kahyt er der en sådan smeltende sommerdag en fuldkommen tropisk hede, trods kunstig gennemtræk ved hjælp af sejlet som en tragt over skyligtet stønner vi dernede af varme.

Drejø

Jeg sidder splitternøgen på dækket efter et bad. Inde på den nære strand mellem stenene stråler strandkarsens grålighvide blomster, og i mellem dem står også cikorien nu i blomst - blå lyn mod de gule, bølgende kornmarker og mod karsens perlegrå klynger. Over det vinblå hav ligger endnu fjernt en ganske lav, drivende dis, over hvilken jeg i syd skimter de blånende konturer af Ærø's højder som en række små Fuji-Yamaer. Noget lignende har jeg ikke set, siden jeg en sommermorgen fra "Danmarks" dæk så Jan Mayen hæve sin spidse kegle over den lette idhavståge. Men dette er skønnere, - tågens øverste flimrende rand står med gyldne, røde og blå toner, som dugdråbers farver, småøers toppe rager rundt omkring mig op af disen, røde, hvor de er belyst af solen, blå i skyggen. Luften over dem ligesom klinger af farvetoner - eller er det fjerne lærker, som synger?

Rylen - benyttet af Johannes Larsen og Achton Friis til besøg på "De Danskes øer"

Rylen i Femø Havn 1922

Havet går i lange, blide dønninger, ingen vind rører sig, kun af og til kruser et sagte pust fra syd den blanke flade. Gennem det fuldstændig klare vand skinner den rene sandbund med sine fine ganeriller op mod mig i skære, gulgrønne farver, bådens skygge falder skarpt på et par skove af dybviolette tangplanter. Et par vandmænd trawler med besindige tag langs overfladen.

Drejø

Mellem to af de violette skove derned, hen over den gyldne sandbund, kravler en mægtig krabbe. Idet den sidelæns bevæger sig over sandet ser det ud, som om den hele tiden høfligt går af vejen for nogen, der vil forbi. Midt mellem bunden og overfladen står en stime tobiser, to - tre tusind sølvglinsende tankestreger. Dønningen løfter dem i langsom takt alle på en gang og sænker dem igen, uden at en eneste skifter plads i forhold til de andre. De er besjælet af en eneste mangel på vilje, en stor ubeslutsomhed. Men lige på en gang må der være hændt et eller andet, som er af interesse for tobiser - der er væk i eneste glimt, som efter en pludselig, sindssvag indskydelse er pokker i vold.

Jeg springe i vandet og svaler mig endnu en gang. Så klæder jeg mig på og går i land.

Fra venstre ses forfatteren Achton Friis, kunstneren Johannes Larsen og skipper ombord på "Rylen". Den sidstnævnte var den 87-årige (!) Christian Andersen fra Kerteminde. Billedet er fra 1921, det første af det fireårige togt. "Rylen" sejler hjem i møgvej.

Bæltkutteren købte Friis for 4000 kr. og solgte for 1000 efter ekspeditionerne. Om den gamle skipper skriver Friis: "Christian Andersen var Johannes Larsens mangeårige ven og jagtfælle fra mangt et forrygende togt langs Hirsholms kyster, en mand med et jernhelbred, hærdet i saltvand og storm, og endnu for ganske få år tilbage en gudbenådet jæger, der færdedes med en bøsse i en båd og gjorde mirakler med begge dele. Den gamle er mest kendt i de fynske farvande som forhenværende fører af jagten "Tjalfe", med hvilken han i en snes år sejlede vandet tyndt mellem Djurslands nordkyst og fynske havne. Han er endnu en sømand af "reneste vand" og virker som en rask mand midt i tresserne."

Fra broen går jeg ad den brede vej op mod byen, men drejer sydpå uden om denne og hen til kirken. Den stakkels kirke, cementpudset er den blevet over det hele, et tykt, gråt "duppet" lag dækker den overalt og skjuler næsten fuldkommet det, som bygmesteren oprindelig har frembragt. I sin første skikkelse er den i 1535 opført som et kapel af kampesten af øens tretten gårdmænd. Den udvidedes med et kor i første halvdel af d. 17. århundrede og er senere restaureret, sidst i 1875, da den bl.a. fik den skrækelige cementpudsning.

Den lille kirkegård er mærkelig, ikke så meget ved sit ydre som ved sit indhold. Her mødes de, alle de små øers beboere, her ligger de fra hele sognet på række og geled til den sidste parade: bønder og fiskere, gårdmænd, husmænd, ungkarle og "ungpiger", gifte og ugifte - fra Drejød, Birkholm, Hjortø og Skarø - ja

Drejø

endog et par fra Tåsinge er kommet til. Skarø har jo nu eget kapel og kirkegård, men der findes dog her "indkaldte" derfra lige til 1891.

Over de fleste greve står kun simple, hvidmalede trækors med sorte bogstaver.

Drejø kirke med cement pudsning.

Drejø kirke 2012

Ad den vej, der langsomt stiger, går jeg op mod byen. Det viser sig, at denne ligger i ni meters højde - minsandten, ikke ilde af Drejø.

Og så kommer jeg ind i en af de mærkeligste og bedst bevarede gamle landsbyer, jeg i mit liv har set. Gårdene, der er af bindingsværk, er næsten alle sammenbyggede og ligger mellem hinanden, foran og bag hinanden i et fuldstændigt labyrintagtigt roderi, som ikke er til at hitte rede i. Undertiden er man absolut ude af stand til at afgøre, om man befinder sig på landsbygaden eller på en gårdsplads. Det fortælles, at en

Drejø

jysk uldkræmmer engang hjemsøgte øen, og at han forlod en gård med den bestemte hensigt at begive sig ind til naboen, men pludselig dukkede op i gården igen. Da han så de samme folk, som han lige havde snydt, udbrød han forbavset: "Imen hwa - A trowed A war kommen herfræ" - Når en jysk bissekræmmer løber vild, hvem kan så holde sporet?

Så godt som alle huse og gårde er ældgamle bindingsværksbygninger, de ældste går tilbage til første halvdel af 18. århundrede, hvad årstal på bjælkerne ofte viser. Alle er de hvidkalkede med tjærede stolper, undertiden har de grøn- eller blåmalede vinduesindfatninger og døre, og det hele er overordentlig smukt vedligeholdt. Hver år ved forårstid bliver husene efterset og får en frisk omgang kalk og tjære. Vinduerne er ofte blyindfattede, ruderne er ganske små og næsten altid iriserede i en grad, så de har alle regnbuens farver. - Men desværre - også her begynder cementpesten så småt at brede sig. Og naturligvis har byen et mejeri af skrækindjagende ydere, et ditto forsamlingshus og et amerikansk gespenst af en mølle, hvis jernskellet dominerer hele øen som et Eiffeltårn.

Billedet af Møllen på Husmandsvej er taget af Sylvest Jensen i 1939. Stuehuset er fra 1860'erne, men møllen blev først tilbygget i 1922. I 1924 etablerede Dansk Elektricitets Compagni et elværk i denne tilbygning. Der kørtes med jævnstrøm. Møller Niels Hansen Eriksen ansættes som el-værksbestyrer fremtil 1962, hvor svigersønnen Erik Ovesen overtog.

I 1950 købte drejboerne elværket af D.E.C. og indsatte en bestyrelse. Stålmøllen blev nedlagt, og bestyrelsen installerede en ny og større motor til el-værket, da den gamle havde svært ved at trække strøm til hele øen. Værket lukkede i 1965 efter kommune-sammenlægningen, og der kom nu vekselstrøm til øen via søkabler fra Tåsinge.

Drejø

Mejeriet ca. 1930

Forsamlingshuset ca. 1900

Model af Drejø by før branden 1942

Men midt inde i den gamle by er man sat mindst hundrede år tilbage i tiden, og det virker ganske løjerligt og naturstridigt pludselig at se en bondepige fare forbi en på cykel.

Drejø

I et af de ældste og bedst bevarede huse i byen bor sognerådsformandens svigermor med sin lille datterdatter. Det er en venlig og meget smuk gammel kone, som straks opfordre mig til at komme ind, da jeg nærmer mig. Og jeg finder her det første, ægte gammeldags bondehjem, jeg endnu har mødt på disse småøer. På Skarø havde alt inventaret været efter den aflagte provismode fra firserne, plysbetræk på sofaer og stole, etagerer med grufuldt, tysk nips og de værste tapetrædsler på væggene - ingensteds noget som helst, der tydede på, at man var i et hjem, hvor der nogen sinde havde været bønder og bondekultur. Det samme gælder i øvrigt Langeland og med få undtagelser Tåsinge og Thurø.

Gulvene herinde var af rødbrændte teglsten og sandstrøede, væggene hvidkalkede, loftet tjæret træ, rundt på vægge og gamle møbler fandtes skinnende kobber og messingtøj. I den store gavlstue faldt solen gennem de små, iriserede og blyindfattede ruder i alle spektres farver over det gamle bord under vinduet. Bordpladen var fastgjort til væggen og til at slå med som en klap. Rummet har tidligere været øens skolestue, og ved dette klapbord sad børnene og læste eller skrev på deres sandtavler med en spids pind. Mellem døren og vinduet findes endnu den gamle kværn, på hvilken man maledede kornet. I gavlen findes desuden et bryggers, der ligesom det omtalte rum har bevaret sin stil uforandret. De andre værelser i huset er en smule moderniserede, og derinde bor den gamle.

Udvendig er huset af overordentlig skønhed, især gavlen er fortrinlig, det er i det hele et af de smukkeste landsby-bindingsværker, jeg har set, og fortrinligt bevaret til de mindste enkeltheder. Huset er omgivet af en herlig gammel have.

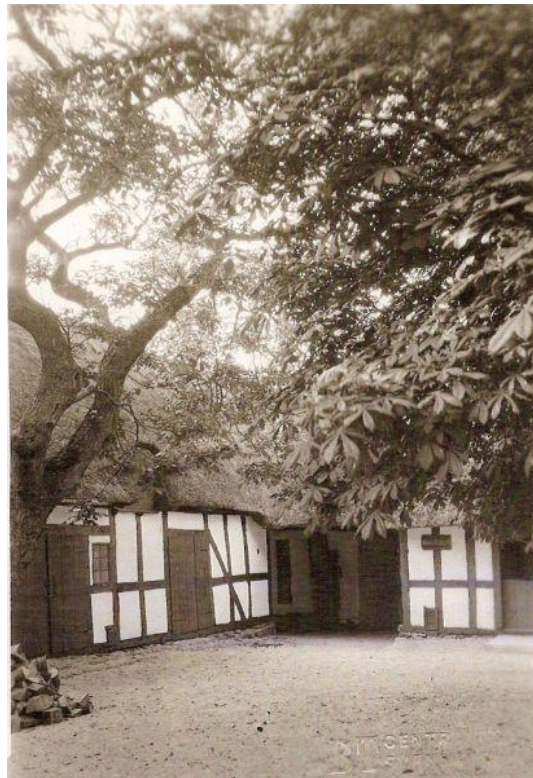

Drejø - gavl af det gamle skolehus.

Drejø

Den gamle kone var desværre fuldstændig døv, så jeg måtte opgive at få noget at vide af hende. Men hun henviste mig til sin svigersøn, sognerådsformanden, og mit senere besøg der kom jeg ikke til at fortryde.

Gennem den gamles bys snørklede gader går jeg hen til præstegården. Jeg træder gennem porten og kommer ind på en eventyrlig, gammel gårdsplads med et par kastanjetræer så mægtige, at de overskyggede mindst tre fjerdedele af den. I middagsstilheden høres der ikke en lyd bortset fra en skrukken høne, der hysterisk haler i den snor, den har om benet, for at nå hen til sine kyllinger. Her ser ud, som om lutter fred og lykke må bo i disse omgivelser, under dette tag. Om der også er velstand til huse, er vel tvivlsomt, "Drejø præstekald" klinger ikke videre fedt. Men den præstemand, der træder mig i møde, da jeg banker på hoveddøren, ligner det personificerede velvære, bred, jovial og elskværdig. Han er summen af Græsholm, Grydholm og Flæskholm under en hat. Og så var han dog fra Esbjerg.

Præstegårdens gårdsplads med det store kastanjetræ i midten.

Hans uforfalskede jyske accent klang mærkeligt på baggrund af alt det syngende øbomål, vi var vant til, men virkede på mig som et hornsignal på en gammel dragonhest.

Præstegårdshaven er sådan, at man roligt kunne forpligtige sig til at forelske sig i en hvilken som helst pige på atten år, man traf derinde, eller i flere på en gang. Desværre fandtes det slet ingen, ikke engang den traditionelle præstedatter og hendes student. Her er ellers sceneri til en Hostrupsk komedie. Derimod mødte vi en grumme elskværdig skoleinspektør fra Odense, som var på visit, og som inviterede ekspeditionen til aften i et gammelt hus, han havde købt i byen nær det store gadekær. Huset er bygget 1721 og er altså i år to hundrede år gammelt, årstallet er indskåret o en bjælke over det gamle arnested.

Drejø

*Det øverste billede viser Præstegården, Rasmus Hansens gård og Drejø Smedje.
Det nederste er taget fra Brovejen over Mosen og op mod Rasmus Madsens gård.
Formentlig taget mellem 1910 - 1920.*

*Drejø Bageri, som huset så ud o. år 1900.
Billedet er en foræring fra Herman Petersen, søn af den sidste bager på Drejø, Andreas og Paula Petersen.
Bagerpar på Drejø i 38 år. Bageriet lukkede i 1972*

Ligesom sin nordvestlige nabo Avernakø er Drejø en dobbeltø, sammengroet med sin mindre, vestlige del "Skoven" ved et drag, et smalt og stenet rev af omtrent fem hundrede meters længde. Den gamle navn er "Østræ Draghø", i modsætning til Avernakø, som kaldtes "Vestræ Draghø". Øens form er meget uregelmæssig. Dens største udstrækning fra vest til øst er 5½ km., fra nord til syd 2½ km. Hovedøens nordligste punkt på halvøen Høllehoved hedder "Knappen". Vest for dette skærer en bugt "Vigen", sig dybt ind i landet. På "Skoven" når det vestligste punkt "Nebbesodde" den for disse egne anselige højde af 17 m. medens dens nordspids "Mejlhoveds Odde" er lav og flad.

På hovedøen er de fleste gårde og huse samlede på midten ved en mose, enkelte ligeledes nær den gamle havn ved "Vigen" på nordsiden. På "Skoven" ligger kun fire gårde langs vejen og enkelte spredte huse. Øens samlede areal er 746,5 tdr. land, her findes togfirs beboelser, hvoraf syvogtyve gårde, med i alt tre

Drejø

hundrede og ti indbyggere (1922). Den er hovedøen i Drejø sogn, har kirke og ligger i Svendborg amt. Øen mangler søer og vandløb og er uden skov, men har frodige frugthaver om huse og gårde og store træer i byen, stynede popler og pile langs vejene foruden enkelte asketræer, samt hyld og buketorn ved mindre veje og markskel. At der rundt omkring i vejgrøfter findes *Arum Maculatum* i mængder kunne tyde på, at de sidste skovrester har holdt sig længe på øen.

Arum Maculatum.

Efter Jordebogen har øen været rig på voldt, her fandtes således både hjorte og dådyr og desuden vilde heste, og øen havde jagthus, rimeligvis på grund af sin centrale beliggenhed. Herfra kunne de kongelige jagtselskaber bekvemt komme over til de omkringliggende småøer.

Endnu i 1523 finder vi øen liggende "under Nyborg Slot til Fadebur" men snart efter er den kommet på private hænder. Efter sagnet skal kongen have skænket Drejø og Avernakø til herremanden på Egeskov, den bekendte rigsråd Otte Krag, fordi denne havde hentet "tater og polakker" ind i landet til at fordrive svenskerne med. Sagnet rummer i al fald den sandhed, at vi finder Egeskov som første private ejer af øen, idet kronen i 1667 tilskødte den til Otte Krags enke. Herfra solgtes den imidlertid i 1766 til oberst Preben Brahe, som lagde den under stamgodset Hvedholm. Øen hørte lige til omkring 1807 under Hvedholm, og først efter den tid er den ved køb efterhånden kommet i beboernes eje.

Otte krag til Egeskov

Drejø

Preben Brahe til Hvedholm

Hvornår øen i den nyere tid først er blevet bebygget, vides ikke, men allerede i 1660 findes her en ganske betydelig bebyggelse, hvad en synsforretning efter svenskerkrigen viser. Her fandtes da fem helgårde, seksten halvgårde og et hus, i alt toogtyve familier. Efter samme synsforretning lader det i øvrigt til, at fjenden ikke er faret alt for voldsomt frem mod beboerne. At han har frarøvet en mand et bundgarn til en værdi af 10 rdlr. og tre andre mænd et til værdi af 8 rdlr. er alt hvad man har kunne få opspurgt. Med der har måske ikke været andet attråværdigt på øen.

Foruden den førnævnte synsforretning tyder kun et eneste sagn på, at Carl Gustavs soldater har været i land på øen. Erik Dahlberg, som var ophavsmand til det eventyrlige togt over isen, er dog vistnok på tilbageetoget fra sin undersøgelsesekspedition fra Lolland kommet en afstikker fra Tåsinge til Ærø og har da måske med sine firs østgötarryttere berørt Drejø eller kommet forbi i dens umiddelbare nærhed. Sagnet beretter, at en svensk rytter, der havde forvildet sig herhen og om aftenen silde red gennem byen, i mørket red forbi en gammel kvinde, degnen Henrik Nielsens kone, der stod uden for skolehuset. Idet han kom forbi hende, sagde hun for sig selv "Gud fri os for svensken" - "Ja Gud høre det mor" sagde rytteren, der ville bevare sit inkognito, idet han red videre.

Hans mål har jo dog røbet ham. Men efter synsforretningen at dømme må der have været en vis kraft i bønner.

Det ser ud til, at flere af de sognet tilhørende småholme, som nu er ubeboede, tidligere må have haft enkelte beboere. Thi "Provinsialleksikon" for 1830 meddeler, at til Drejø søgte tidligere indbyggere fra "Egholm, Græsholm, Gryholm, Hjælmshoved og Molholm" (skal være Mejlholm). Af disse er Hjælmshoved den eneste som nu er beboet (1922). Artiklen tilføjer imidlertid, at nu (1830) findes på disse holme (af hvilke Egholm hører under Marstal landsogn) ikke andre indbyggere end fugle og krybdyr. Senere har dog Egholm på ny i en årrække haft nogle få beboere.

Til trods for at øen er omgivet af fortrinlige diger, brød stormfloden i nov. 1872 gennem disse og oversvømmede fire syvendedel af øen. Da byen er højtliggende, blev denne imidlertid sparet, men digerne blev de fleste steder revet fuldstændig bort og var overalt beskadiget. Til sammenligning skal det nævnes, at Hjortø ved den lejlighed stod under vand på 16 tdr. nær, og at Birkholm var fuldstændig overskyttet.

Drejø

Præsten Peder Tommerup så under sit ophold på Drejø, som han forlod 1817, de mod englænderne i 1808 på nordsiden af "Skoven" opførte batterier forsvinde i havet og to forskellige kørevej langs stranden, hvor disse lå, er siden ødelagt af stormfloder. Tommerups poetiske gemyt er dog løbet løbsk med ham, når han beskriver "de store Klippestykker, der rager frem i nogen tid, indtil de omsider buldrende nedstyrte" - omtrent som ved en naturkatastrofe i Schweizalperne. Han taler ligeledes om "det forslugne Hav, der til sidst opæder disse Smaaøer". Han var præst her på Drejø og har sikkert i sine prædikener betjent sig af et blomstrende sprog.

Fabricius fortæller om krigen 1807 - 14 følgende:

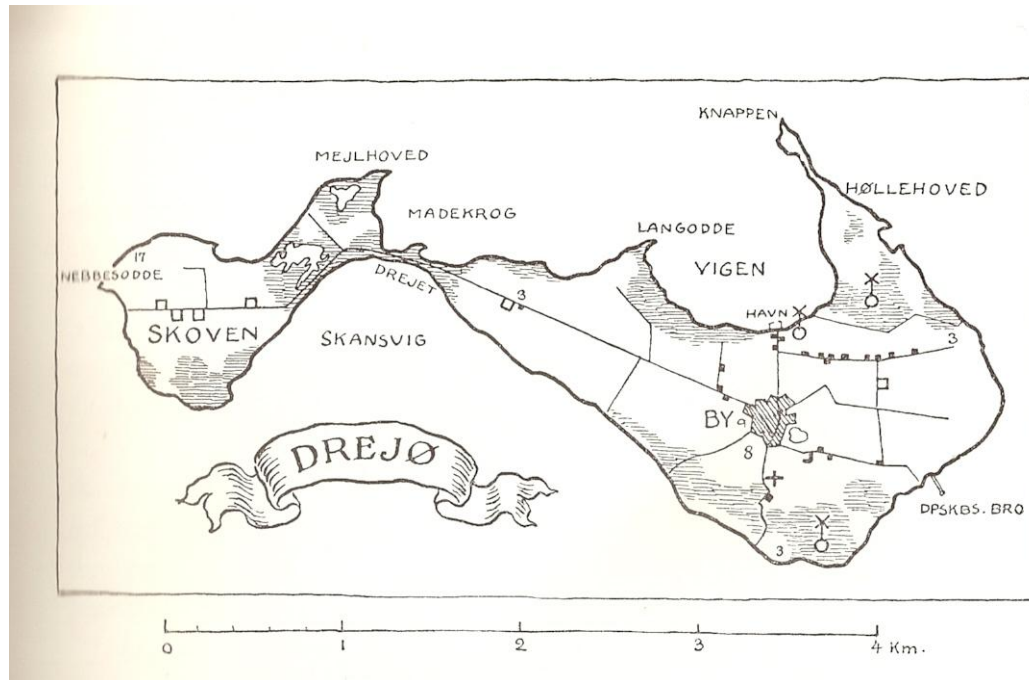
"Skønt Drejø ikke egentlig blev skueplads for Krig - noget, som aldrig vides at have været Tilfældet paa den fredelige Ø - fik den dog sin Del af Forskrækkelsen. Man havde i Anelse om Faren sendt 30 Geværer og nogle Muskedonnere fra Fyn over til Drejø. Øens Folk anlagde selv Batterier paa belejlige Steder under Vejledning af en Underofficer, der med 50 Mand var lagt over på Øen. Der blev dog ikke videre Lejlighed til at vinde Lavrbær for den krigslystne befolkning. En formiddag i Oktober 1807 sendte de engelske Skibe en flensborgsk Galease, som de havde taget, ind mod Øen for at købe Høns og Gæs, med de aarvaage Øboere satte Fædrelandet over egen Vinding, stormede løs på Styrmand og 4 mand, der kom ubevæbnede i en Baad fra Galeasen og landede ved Kalvehaven på Sydsiden af Øen, toge dem til fange og førte dem til Faaborg, hvor de maatte gøre Orlogstjeneste og først frigaves ved Juletid. Da Kaptajnen paa den flensborgske Galease ud på Eftermiddagen nærmede sig Landet for at faa sin Baad og sit Mandskab igen, blev han af de tapre Øboerne modtaget med en Kugleregn, som slog igennem Sejlede og tvang ham til at vende om igen med uforrettet Sag. Flere Gange siden vare Englænderne paa Færde, skøde Raketter og foruroligede Øboerne, er dog hurtigt kom paa Benene og forsamlede sig om Natten, men Fjenden gjorde intet Forsøg paa at komme iland. Saaledes allarmedes de 5 Gange det første Aar og 2 Gange det andet. Men efter Træfningen paa Knastegrunden ved Bjørnø i Juni 1808 mellem 2 engelske Brigger og 2 danske Kanonbaade, der jøge Fjenden paa Flugt, men ikke kunde forfølge ham af Mangel paa Ammunition, kom de engelske Skibe ikke mere i disse Farvande, der desuden frembyde store Vanskeligheder for større Skibe ved de mange farlige grundede Kyster".

Ja - i det sidste ligger vel forklaringen. Mon ikke syv-otte linjeskibe havde kunnet indtage Drejø? Med tilfangetagelsen af de fem ubevæbnede mænd forholder det sig således, at da beboerne havde sendt dem til Fåborg, og man på skibene forgæves ventede deres tilbagekomst, lod man sagen undersøge, og myndighederne i Fåborg udleverede skyndsomst fangerne med en behørig undskyldning. Således forløb denne storartede guerillakrig.

Da han højværdighed Amtprovst Boegh i begyndelsen af forrige århundrede besøgte Peder Tommerup, som var præst på Drejø, faldt de i snak med en firsårig kone fra øen, den venlige provst sagde til hende: I Folk bo godt her, og Eders Ø ligger ret paa et ønskeligt Sted" - hvortil den gamle svarede andægtigt: "ja, Fa' er een mil til Taasinge, een til Fyn og een til Ærø Herregud, at dog Drejø er lagt saadan midt i Verden".

Denne følelse af at være midtpunktet er endnu ikke helt forsvundet af drejøboens verdensbetragtning. Endnu den dag i dag (1922) kalder han indbyggerne på de omliggende øer i sognet for "øboer", i modsætning til sig selv. Men det er dog ikke kommet så vidt, at beboerne her ligesom på enkelte af de nærliggende, større øer har fået en særegen betegnelse, som f.eks. "thurinere" fra Thurø eller "tøsingere" fra Tåsing. Ligesom beboerne på de andre øer i sognet må han nøjes med at få "bo" hæftet til øens navn.

Drejø

Drejø 1922

Øens postforbindelse med omverden syntes endnu for få år siden ikke at have været egnet til at styrke øboen i hans tro på denne centrale stilling. En halvtres-årig mand herfra fortalte mig, at han engang, mens han var sømand, rejste hjem fra Christiania (Oslo) og nåede hjem med skibet flere dage før de breve han havde afsendt deroppe fra inden afrejsen. Sejladsen varede tre dage.

Har end dette lille samfund haft selvfølelse, så har dets tro på dets markerede stilling i forhold til verdensaltet ikke været parret med tryghed over for omgivelserne. Den samme mand fortæller, at når havet omkring øen var tillagt med i s i gamle dage, gik der bestandigt om natten inde i og omkring Drejø by to mænd med en tromme, som de bearbejdede skiftevis af alle kræfter hele natten igennem. Lad blot alverden sove - med undtagelse af tyve og ildgerningsfolk derude - her skal vi dog vise disse, at vi er vågne.

Havet, som ellers kan være øboen en ildesindet nabo, er i de mørke nætter hans bedste værn - men isen forvandler det til en bro, der forbinder ham med alt, hvad der er ham ukendt, lumsk og fjendsk.

I tågede nætter var den samme tromme i øvrigt i gang nede ved den lille havn, for at skibene efter dens dundren kunne finde det smalle indløb.

Disse øboer, som nu er et hartad stavnsbundet agrarfolk, hvis eneste forbindelse med omverden er postdamperen, har gennem tusinde år været et bestandig sejlende folk, blandt hvilke hver mand var hjemme i sin jolle. I "øboejollerne" hentede de en mængde af deres fornødenheder fra Ærøskøbing. Få borg og Svendborg og kom således hyppigt til "andre lande", som de endnu udtrykker sig. Da kendte de so godt som alle folk på Tåsinge, Fyns og Ærø's kyster, hvor storm eller stille ofte tvang dem til langt ophold.

Peder Tommerup siger, at øboerne skaffede sig deres sule mad "ved maget besvær og mange rejser."

Drejø

Denne tusindårige tradition er først for ca. tredive år siden begyndt at ændres og er allerede nu så fuldstændig forsvundet (1922), at nu kun de gamle eller de få professionelle fiskere kan sejle en båd.

Men bestandig ansås det for en skam at tjene eller bosætte sig uden for sin ø, og Drejøboen forlod først for alvor sin fødejord, når det tidspunkt kom, da han døde og gik bort fra alverden og dens tant. Og ikke engang da var det så lige en sag at slippe væk. Mangen gammel øbo - og ung med - har vinteren igennem henstået under åben himmel i sin kiste ude i "Drejø Skov", et gammelt krat, som lå vesten for Drejet, og ventet på, at foråret skulle komme med magsvejr og roligt hav, så også hans jordiske rester kunne komme over Styx - farvandet mellem øen og Ærøskøbing, det nærmeste sted, hvor der var kristenjord.

Men alt dette er glemt. Der findes vel næppe nu folk på øen, som har nogen anelse om, hvor "Drejø Skov", danne gamle dødens have, har ligget, ja, selv dens navn huskes ikke mere. Livet forandre sig her som andre steder. De levende går på langfart med damperen "Ærø", som en gang daglig forbinder øen med Svendborg og Ærøskøbing - og de døde finder hvile i øens egen jord.

Men endnu lever på øen frygtelige sagn om, hvad der kunne ske på havet. Engang druknede to småbørn, som skulle til kirken og døbes, samtidig med fadderne og alle de andre som var med i båden, da man var på vej til Ærøskøbing. Også efter at kirken er bygget her, har havet krævet mange liv fra de omliggende øer i sognet, når man var på vej til og fra Guds hus. Oluf Tønder, hans hustru og fire andre druknede d. 17. februar 1747 mellem Korshavn og Flæskholm i en pludselig opkommende stormbyge. Præsten Preben Lihme havde samme skæbne, da han d. 10 oktober 1799 var rejst til Hvidkilde for at byde faddere til sin søns dåb, mellem Fyn og Skarø kuldsejlede han og druknede sammen med to unge karle, som var med ham. Karlenes lig fandtes om efteråret, men præsten først det følgende forår i en dyng tang på Tåsinge strand.

Men det er dog ingenlunde lutter mørke billeder, øboen har fra dette hav. Blandt de mange fester, hvorpå vinteren på øen var så rig, kom ingen på højde med griseslagtingen den første og anden november med påfølgende sejlads til Fåborg. Heri deltog alle sognets beboede øer, og den foregik på bestemte aftalte dage, som regel 3 - 4 november. På de dage, da øbojollerne fra alle de små øer drog i flok og følge over havet, og karlfolkene i de skørtagtige "Veebowser" (vide bukser) stævnede fra hver sit hjemsted med de tinge flæskesider om bord for at sælge den dyre last på Fåborg marked - da gik det strengt til både i byen og efter hjemkomsten. Det var en vikingefærd med svinehyl og blodig optakt, der endte i fryd og især gammen.

"Øboflæsket" var meget anset og efterspurgt, især på den magre Fåborgegn, hvor man tidligere kun holdt få svin. Men disse farter, denne form for landbrug og søfart i forening, hørte op allerede i firserne (1880), da man begyndte at opføre slagterier og indføre nye svineracer.

Ved siden af øboernes overordentlige sparsommelighed og tarvelige levemåde i det daglige liv holdtes her tidligere en utrolig mængde gilder, ofte ved de besynderligste lejligheder. Foruden det sædvanlige æregilde eller "ærøl" på årsdagen for en jordefærd og de almindelige bryllups- og barslegilder - barsøl - holdtes igangsgilde, når man bosatte sig, kirkegangsgilde, når en kone holdt sin første kirkegang efter barnefødsel, og aldermandsgilde ved tiltrædelse af aldermandsembedet, som besattes på ny hver majdag. Aldermanden var en slags leder af de møder, hvor beboerne afgjorde øens anliggender. Hos ham opbevaredes byens tromme, til hvis hvirvler alle skulle give møde under bødestraf - Her var tyregilder, der afholdtes af den

Drejø

gårdmand, hos hvem øens tyr var på sin etårige pension. Her var pumpegilder, som gaves på omgang af alle dem, der var fælles om en pumpe. Traktementet var almindeligvis smørrebrød, brændevin, øl, kaffe og tobak.

En ældre gårdmand som er barnefødt her på øen, fortæller mig, at i hans ungdom for femogtyve-tredive år siden var adskillige af disse gilder endnu ret almindelige, således igangsgildet, der holdtes af nygifte for alle øens gifte folk for at komme med i bylavet. Hans hustru, som er en af de folk på øen, der er bedst kendt med de gamle skikke, meddeler mig en del morsomme enkeltheder om disse:

Når i hendes ungdom en kone gjorde barsel, var det skik, at konerne fra alle sognets øer skulle "bære mad" til hende, ens hun lå. Alle vegne fra kom de med fede pandekager, med risengrød eller sødsuppe, den nærmeste familie måtte oven i købet stille to gange. Fortællerinden har oplevet, at halvtredsindstyve koner ved en bestemt lejlighed "bar mad" til samme sted, og da ingen af dem kunne ane, når de andre kom eller hvad de bragte, hændte det, at der på en dag kom tretten spande risengrød til gården - til konens og husets private brug.

Madbæringen varede i otte dage. Jordemoderen kom to gange daglig og svøbte barnet i de ti dage, konen lå, det var skik, at hun hver gang skulle spise alt, hvad hun orkede, og tillige hver gang have en pakke med sig derfra. Barselstuen mindede om Holbergs, men i forværret skikkelse. Allerede før barnet var født ankom alle de nærmeste kvindelige slægtninge til åstedet, og straks efter begivenheden vrimlede huset af alt slags kvindfolk. Dagen efter var der stor hekkesabbat fra morgenstunden med smørrebrød i lange banet - og hele byen lugtede af kaffe. At det strengt var forbudt mandfolk at tage del i disse orgier var vel en overflødig foranstaltning.

I halvtredsårsalderen, når konerne ikke fik flere børn mere, bortfaldt deres forpligtelse til at "bære mad". Disse barselgilder holdes endnu (1922) stedvis på øen, med dog med nogen moderation.

En sædvanlig skik før et bryllup bestod i, at man gik rundt hos naboerne og soldede under påskud af at låne tøj til festdagen, dette fandt sted hver aften i længere tid.

Fortællerindens mor fik i begyndelsen af sit ægteskab et barn og havde siden fødslen, endnu ikke været i kirke, hun måtte efter gammel streng skik derfor ikke forlade huset med noget som helst andet formål. Imidlertid blev barselskonens moder pludselig meget syg, så alle troede, at hun lå på sit yderste. Men til trods for at barselskvinden boede dør om dør med sin dødssyge mor, kunne hun i dette tilfælde ikke gå over tærskelen for at besøge hende. Hun overholdt skikken. Den gamle svævede længe mellem liv og død, men tilfældet ville, at hun kom sig.

Fortællerinden, en halvtredsårig kvinde, er den første på øen som har vovet at bryde denne gamle skik, og har af den grund til for få år siden været sat i band som en kætterske af hele klanen.

Når en barselskvinde første gang efter en fødsel skulle i kirke, kom om morgenen flere koner for at "lede hende ind". Den ene af disse var på forhånd anmodet om at gå barselskonen nærmest - at "gå hos" hende. Til børnene og de unge mennesker sagde man ved en sådan lejlighed altid: "I skal skynde jer at komme i kirke i dag, der er en som skal ledes ind, og I må være inde, før dette sker."

Drejø

I kirken gik det højtideligt til, og skikken var ganske smuk. Når kvinderne ankom til kirken, hvilket måtte ske, når indledningsbønnen og den første salme var til ende, gik præsten under afsyngelse af den anden salme ud og modtog dem i våbenhuset, hvor han til barselkvinden holdt en højtidelig og smuk tale, der handlede om barnets glædelige fødsel og om det skønne i at bringe et barn til verden. Han takker Gud fordi barnet et sundt og velskabt, og han bringer barselkvinden en tak, fordi kirken er det første sted, hun søger, efter at hun er kommet op. Efter denne velkomsttale går præsten atter ind i kirken, bag ham moderen og konen, som "går hos" hende, og derefter de andre koner.

En besynderlig skik, som ikke følges mere, var denne, at når en enke bar sorg for sin afdøde mand, måtte hun trække sit skørt op over hovedet, når hun gik til kirke, og således indhyllet overvære gudstjenesten. Skørtet måtte ikke fjernes fra hovedet, før hun atter var hjemme i sit eget hus.

Fortællerinden har som yngre tilbragt nogen tid på landet i Vestjylland og havde indtrykket af, at hun der var faldet ned hos et helt fremmed folk.

Dette kom især tydeligt frem ved deres gilder, ente hun. Hun fik kuldegysninger ved synet af de tavse kvinder med det samme uforanderlige udtryk i de stive ansigter ved begravelse som ved bryllup, og de småtsnakkende, bestandig piberygende mænd, der står som fastgroede til et sted i timevis og kun vender øjnene, når de skal se til siden. Her er det anderledes, gilderne står der gny af fra den ene ø til den anden, mændene råber og ler, kvinderne galer og "glädjen står högt i tak". Der viser sig ved sådanne lejligheder en iøjnefaldende yder forskel på jydens og øboens temperament.

Beboeren af den lille sydfynske ø er en typisk fynbo, med et fint hoved, vittig i replikken og med en rask ripost. En historie fra et vælgermøde på Sydfyn kan tjene som karakteristisk for dette folks vid, men dets sunde og lidt drøje kulør. Lærereinderne anmodes om at trække skørtet over hovedet:

En fremmed kandidat, som ikke er populær i kredsen, har ordet fra talerstolen og siger følgende, bredt og salvelsesfuldt: "Ja se, mine kære vælgere. Danmarks rige, det vil jeg sammenligne med en umådelig stor fugl, hm. Hovedet - det er Hans Majestæt kongen. Kroppen - det er folketinget og landstinget. Men vingerne - vingerne mine kære vælgere det er jer."

Her løfter sig en lys røst fra tilhørskaren: "Jamen, saadan en umaadeli Fuel den har ogsaa et gevaldit Røvhul, og det er Fa'enedeme Dig Lars Pieter".

Jeg har truffet adskillige beboere af Drejø sogn, som kunne have skudt denne flinke replik af.

Ældre forfattere skildre beboerne som et brilliant folk, nøjsomt og gæste venligt, men med øboernes sædvanlige stærke vedhængende ved det gamle, utilbøjelige til at gå med til forbedringer og fremskridt. "Det er nu så vor skik" med disse ord affærdigede man hyppigst den fremmede. Med hensyn til det sidste har de senere år dog gjort store forandringer.

Peder Tommerup siger, at gamle beretninger tyder på meget fattige kår hos beboerne, de bandt deres sko med åleskind, mens fynboerne "braskede med deres sølvspænder". Lige så fattig som klædedragten var husenes bohæve. "For omtrent 50 Aar siden (skrevet 1825) var Jacob Henrichsen den første, der prydede sin Stue med Uhr, og hos ham forsamledes man, naar Timen var ude, for med forundring at høre dette Kunstværk at slaæ".

Drejø

Livet var såre forskelligt dengang fra nu om dage (1922), beboerne tog på hav og på land, hvad der faldt for til livets ophold, især færdedes man dengang langt mere på søen end nu til dags. I de stille sommeraftener og nætter blussedes efter ål rundt langs kysterne, og om efteråret i de mørke, stormfulde nætter toges ålene i ruser, ja, en "sandfærdig mand" fortalte ham, at han engang fangede en del ål i en ærteager, som han havde ved strandbredden," hvoraf erfares, at disse Fisk ogsaa bugte sig op paa Land". Desuden skødtes af og til en del sælhunde ved grundvandene på de store sten.

Også fuglene ydede deres til beboernes køkken. En mængde trækfugle af forskellig art holdt til her: "Viber, Bekkasiner, Havsnepper (?), Vildænder, Gravgæs og alle slags Vildgæs, Brokfugle og Regnspurve, skrige og pibe, flagre og løbe her, til de atter tye til mildere Egne. Brushøns med deres i skønne farver varierende Kokke komme og hid i ikke ringe Antal. Disse morende Fugle vælge sig en Danseplads paa de ubeboede Holme, hvor de løb efter hinanden i en Cirkel, men besnæres af Øboerne, der fanger dem i ophængte Hesthaarsdoner."

Brus hane

Derimod måtte man holde fingrene fra øens mange, fede karusser. Præsterne har i gammel tid sat karusserne i øens damme, og de er derfor "stedse ene af dem fiskede". Præsten Johan Schmerkel oprettede allerede 1693 en kontakt med Drejøs mænd, hvori bl.a. stod følgende: "Præsten skal och nyde Fiskevand vaadt og tjurt i March inde Bye och uden Bye saasom andre frembfarne Præster til Drejõe havt haffe".

Medens forfatteren eller i sin beskrivelse af øens herligheder holder sig til prosaen, tvinger hans begejstring for dens fremragende gødning - tangen - ham til at fare ud på versefødder:

Hvo tør nægte Tangens Kraft,
som ser dens hundredaarig Magt!
Dit Søegræs, o Neptun, det er,
som frodigt driver Kornet her.
Han var altså ikke så god som poet

Drejø

Jeg hørte en lille rørende historie fra gamle dage, som er betegnende for livet i disse afsides egne, hvor havet var det brede skel mellem de forskellige landsdele.

Gamle Maren Hansen fra Drejød By, nu nioghalvfjerds år gammel, opdroges som lille pige i huset hos "Moster Maren", gift med Christoffer Jensen har af øen. Moster Maren fortalte hende, at da hun engang som ung kone en sildig efterårsaften alene færdedes ved stranden, fandt hun en strandvasker, liget af en ung mand, som lå og rullede i havstokken. Hun vadede ud og tog fat på liget, som hun med besvær fik slæbt på land. Så gik hun hjem og hentede folk, og den døde blev bragt til byen, hvor han få dage efter blev jordet på kirkegården. Inge kendte ham. Men hans grav vises endnu, den ligner andre strandvaskeres, kun vedbend er plantet over den.

Fire-fem år efter denne begivenhed kom Moster Maren sejlene sammen med sin mand en sen mørk nat til Als. Ligesom ærøboerne og deres naboer fra gammel tid både politisk og forretningsmæssigt knyttede til Als. Nu skulle et eller andet indkøb gøres herovre og de kom i det mørke og sludfulde vejr ind under kysten uden ret at vide, hvor de befandt sig. Pludselig så de et lys, som de besluttede at styre efter. Da de nåede landet og gik efter lyset, kom de til et hus, hvor de bankede på og blev lukket ind. En gammel kone boede ensom i huset, og hun tog venligt imod dem og gav dem at spise. Da hun hørte, de var fra Drejød, blev hun tavs og stille, men siden sagde hun: "Nå - er De fra den ø! Ak ja, jeg havde engang en eneste søn, der druknede - og de siger, at han drev i land på Drejød".

Det viste sig, at det netop var fem år siden, det var hændt. Og da alle kendemærker stemte, blandt andet en ejendommelig tatoering på den dodes venstre håndled, da var der til sidst ingen tvivl om, at det var den gamle kvindes søn, Moster Maren havde fundet hin nat på stranden.

Den gamle sad længe stille og græd. Men så gik hun hen og omfavnede Moster Maren, takkede hende og kaldte hende "en lille Guds engel fra himlen", der var kommet til hende med visheden om hendes døde dreng.

Dette var i første halvdel af forrige århundrede. Dengang store afstande (fire-fem mil) i forbindelse med, at alsingerne var dårlige søfolk, var tilstrækkeligt til, at man ikke eftersprede den forulykkede, til trods for at man havde hørt, han var drevet i land på Drejød.

Øerne har her som mange andre egne i vort land haft sine "kloge mænd" og koner lige ned til nutiden. En af de mest fremragende på Drejød, hvis navn endnu er kendt herovre, var den gamle Hans Carlsen, degn på øen fra 1720, han blev otteogfirs, før døden kunne få bugt med ham, og blev således en virksom reklame for sine egne lægemidler. En af hans trylleformularer, der var ganske ufejlbarlig som forebyggende middel mod buldenskab "i stødt og revet sår", klang således:

Signe Kindhard Jesu egne saar,
Det skal hverken buldne eller bryde,
Det skal hverken raadne eller svide,
Førend Jomfru Marie føder anden Gang.
I navn Gud Faders, Guds Søns og Gud den Helligaands.
Pei! Pie! Pie!
(her spytted tre Gange)

Drejø

"Lindhards urt" var visse steder på Fyn navnet på lugtløs kamille. Den havde sit navn efter en købmand i Nyborg (omkring 1800), som forfalskede sæden med den, inden han solgte denne til bønderne, den var i gamle dage en almindelig lægeurt.

Endnu findes her på øen folk, der har været med til at kæde trækloverne, som køerne om vinteren havde om halsen i stalden, omhyggeligt sammen om foråret ved at stikke dem ind i hinanden så de dannede en lang lænke, som ophængtes og bevarede hele sommeren igennem - thi så holdt de enkelt gårdes kreaturer også altid damme ude på fælledeerne, hvor de gik løse.

Troen på de underjordiskes magt har holdt sig her til vore dage (1922). På Birkholm fødtes for omtrent fyrretyve år siden et drengebarn, som ikke ville trives, fik et frygteligt ydre og alle sine dage blev en dværg. Alle og enhver vidste, at han var blevet forbyttet af de underjordiske, fordi det varede for længe, inden han blev døbt. Thi over udøbte børn havde de underjordiske magt. Børnene skulle derfor altid døbes straks efter fødslen, for at bjergfolkene ikke skulle tilvende sig dem og lægge deres egne i stedet. På Drejø kunne dåben jo nemt foretages, men også fra Birkholm, Skarø og Hjortø blev børnene øjeblikkelig, uden hensyn til årstid og vejr, pakket ind i en pude, lagt om bord og sejlet til kirken på Drejø.

I århundreder var smukkejollen øhavets rutebil. Her er det en bryllupsfærd på vej til vielsen i sognekirken på Drejø. Det kunne også være barselsfærd. Der skydes salutter for det unge par fra molen.

Man lagde endnu for få år siden en kniv i spanden, hvori en ko første gang malkedes, efter at den havde haft kalv, og man stak stål i stråtaget over døren for at holde ondt borte fra husets tærskel. Men også andre, mindre hyggelige rester af den gamle folketro og overtro, således især troen på mennesker med overnaturlige evner til at gøre godt og ondt, særlig det sidste, har sine dybe rødder i befolkningen og findes her den dag i dag.

Om den gamle, skikkelige Rasmus tror endnu de fleste ældre sikkert, at han kan hekse. Han bor ganske ensomt i byens udkant nær mosen i et lille, fattigt hus, hvor han har levet ene i de sidste enogfyrre år uden nogen mors sjæl til at hjælpe sig. Aldrig ser han et menneske inden for sine døre, vil ingen ha' derind, han er en særling, og deri ligger fejlen. Han har stille sig udenfor samfundet, og det hat hævnnet sig ved at mærke ham.

Kommer han ind til folk, lever man der længe efter i skræk for følgerne. Et sted kom han således ind og forærede en lille dreg en pære. Næppe var han ude ad døren, før moderen rev pæren fra drengen og kastede den ud på marken - barnet skulle dog ikke forgøres. Sådanne talemåder som: "Nu har gamle

Drejø

Rasmus været her, så bliver det nok snart galt med kreaturerne", er ganske almindelig. Og kommer man ad en vej med en drift høveder og møder Rasmus der, går man foran kreaturerne og beder ham høfligt, men bestemt om af forføje sig et godt stykke ind på marken, mens man slipper forbi med kvæget.

Engang forærede han en af skolelærerens unge døtre tøj til en kjole. En kone fra byen sagde da til lærerens kone: "Det falder Dem dog vel ikke ind at give pigen en kjole af det tøj", Man lo naturligvis ad hende, og pigebarnet fik den fine kjole.

En familie på øen, hvor der var en syg dreng, sejlede adskillige gange til Fyn med barnet for at søge lægehjælp. Men hver gang de vendte tilbage fra disse rejser, og ligegyldigt hvor d landede - så stod Rasmus netop der på stranden. Han talte ikke til dem og nærmede sig ikke - stod blot og så på dem. Og så kunne enhver sige sig selv, at det hele ingenting nyttede. Og det nyttede heller ikke, drengen er syg den dag i dag. Der har man da et soleklart bevis for de onde øjnes magt. Mod gamle Rasmus strider selv videnskaben forgæves.

Stakkels gamle, det er en frygtelig form for anseelse, han har fået i det lille samfund.

Jeg går en dag hen for at besøge ham. Vejen fører fra byen ned ad skrænten mod "gadekæret", som er en stor mose med åbent vand på midten og tæt rørbevoksning langs kanten, kun mod den gamles hus er bredden åben. Et broget fugleliv rører sig her, en flok fede gæs står på bredden og pudser fjerene, spurve vasker sig i vandkanten, så sprøjtet står højt til vejrs, brogede ænder svømmer på vandet - og lige op ad denne gruppe spankulerer to grønbenene rørhøns omkring med nervøst vippende stumphaler sammen med en vibe og et par tamme høns. Her klukkes, pippes, rappes og gækkes. Men viben går på vingerne, da jeg nærmer mig, og rørhønsene kommer pludselig i tanker om, at de har glemt et eller andet inde mellem sivene. De stikke af med små svinkeærinder ud til siderne, men ser ikke til den kant, hvor jeg er - det er såmænd ikke min skyld, de går deres vej, ok nej.

Gamle Rasmus står i sin stump have uden for sit bitte hus, en ganske lille bitte mand. Han er grå over det hele, ansigt, hår og klæder, og han ville ligne en vemodig grævling, dersom han ikke endnu betjente sig af den oprejste gang. Men hans ryg er allerede bøjet, hovedet nærmer sig sigtmodigt jorden. ligesom søgende efter et godt og tjenligt sted, hvor man kan grave sig ned og få lov til at være i fred.

Han får travlt med at bede mig komme ind og kanter sig selv forrest ind ad døren. Jeg er tydeligt nok en fangst, måske endda ventet. Men af hans ansigtsudtryk får jeg ingen forestilling om, at jeg er velkommen. Gamle Rasmus har glemt at smile. Han rydder en stol og beder mig sidde.

Her er fælt beskidt, med et mildt ord. Og her lugter hverken af lavendel eller heliotrop. Vinduerne har næppe været åbnet i enogfyrretyve år, og døren kun højst nødigt. Gamle koner kan nemt klare sig selv, men gamle, ensomme mænd har det ikke godt, de tager kejtet på nål og tråd, og karkluden falder dårligt i hånden. Det falder dem svært at være huslige.

Ramus byder mig på mellemmad. Han henter et halvt sigtebrød i naboværelset. tørre det omhyggeligt af med ærmet og lægger det foran mig på bordet mellem papir, gamle klude og andet ragelse, hvorpå han skærer et par skiver af med sin lommekniv, så tager han en kande og skænker øl. "Det er godt øl," siger han,

Drejø

"og spis nu endelig" Han byder mig det bedste, 'han har, bart brød og "dawle-øl". Jeg svælger en skive af brødet og drikker glassets sure indhold. Så snakker vi.

Han taler stille og pænt, han er en dannet mand, har været på højskole engang, er således et unikum i landsbyen og har vist ikke så lidt mere end de fleste af sine landsmænd. Men stort andet end sit fadervor kan han dog næppe huske mere. Ensomheden genere ham ikke, påstår han. Han glæder sig over fuglene her i mosen, engang var her vildænder, hvert år kom de og rugede, men så jagede smeden dem væk med sin skyder - det var en stor skam. Nu har man ikke deres selskab mere. Firføddede dyr holder ikke, men han har høns - de går derhenne. Og bier havde han også engang, de var så rare og trivedes godt, men så engang i et stort stormvejr blæste de alle sammen ud i mosen og omkom, og siden har han ikke haft råd til at anskaffe nogen.

Han fortæller om kirken, at den har fået sin besynderlige beliggenhed i en lavning sønden for byen, fordi tømmeret og murstenene hver nat blev flyttet derud fra et sted i byens midte, hvor man havde i sinde at bygge den, men hvor det, det var opført om dagen, hver nat blev adsplettet og lagt øde. Samtidig havde en af beboerne drømt, at der derude i lavningen dybt under jorden fandtes et stort træ Kors, som skulle angive kirkens plads. Man gravede på stedet og fandt virkelig korset, og til sidst turde man da ikke bygge andre steder end just der, hvor de mystiske magter ønskede. Stedet er fugtigt og hyppigt omfyldt af højvande, og kirken må ofte repareres. Dens beliggenhed er så akavet som vel muligt for beboerne - men formodentlig bekvem for dem, der udpegede dens plads.

Rasmus fortæller denne historie med fuld overbevisning om den pålidelighed. Han betjener sig i sit sprog af mange gammeldags udtryk, f.eks. sagde han om kirken, at den flere gange var blevet "flit", flyet i stand, restaureret.

I hans vindueskarm finder jeg en mængde bøger, alle meget slidte og alle af gudeligt indhold. Her ligger bibelen, Luthers katekismus, en huspostil og mange andre. Rasmus bringer mig dem, men da vi røre ved dem, falder støvet af dem i store bunker - det er åbenbart sjældent, at han læser i dem. Han er højt over de firs, og øjnene er svage. Jeg åbner nogle af bøgerne, på titelbladet af den ene står: *Nogle få udvalgte og med Blod besprængte Blomster opsamlede under Jesu kors. Vilhelm Beck. Trykt 1888.* Det er altså den slags lektur, øns frygtede troldmand er hengiven til. Andet fandtes der ikke, "Cyprianus" søgte jeg forgæves.

Rasmus har en orm - han samler på gamle mønter. Men han vil gerne gøre forretning med sine "galskillinger", for valutaens skyld formodentlig. Da han mærker min ulyst til at spekulere i varen, forærede han mig øjeblikkelig tre kobbermønter, som jeg stak i lommen. Om dette fik jeg siden meget at høre af beboerne - denne letsindighed at tage mod gaver af heksemesteren.

Jeg tegnede ham og gav ham nogle sedler, fordi han havde siddet for mig, og han søgte forgæves at skjule sin overraskelse og glæde herover. Jeg så den tydeligt i den omhyggelige måde, hvorpå han indpakkede pengene i flere lag papir og endelig gemte dem på et afsides sted i naboværelset. Det skal efter sigende ikke være lutter galskillinger, Rasmus gemmer. Han er mindre fattig end påholdende.

Jeg tager afsked med den gamle, som følger mig til havelågen, hvor han står og stirre efter mig, mens jeg går op ad skrænten mod byen.

Drejø

Gamle Rasmus fra Drejød By

Ligesom på Skarø er det her ikke muligt at finde nogen særpræget type blandt befolkningen. Noget udpræget "nordisk" ydre har folk på øen ikke, her findes blonde, mørke og lyse mellem hinanden i omtrent lige antal, en blandingsrace. En ting særpræger her byens gader, her findes overordentlig mange smukke piger . i modsætning til på Skarø. De er tillige soignerede, velklædte og tækkelige, har en smuk holdning og gang og er meget indtagende. Det samme kan ikke siges om den mandlige ungdom. Der er ingen tvivl om, at Drejød har "ædle kvinder, skønne møer og mænd", med de raske svende er ikke repræsenteret på nogen særlig tiltalende vis, de er ikke her af mere bestikkende ydre end andre steder. Det er den sædvanlige type: sixpencen i nakken, cigaretten dovent hængende i mundvigen og en hårdusk ned over det ene øje, saxogadedrengen op ad dage. Det er svært at sige, hvem der præger hvem - storbyen rekrutterer vel for tiden sit proletariat selv fra disse landets fjerne egne.

Hankønnet "moderniseres" tilsyneladende hurtigst herude.

Livet i det hele former sig nu ganske anderledes her end for blot femogtyve år siden. Så godt som enhver karl og pige har sin cykel nu, og i søndags knaldede geværene uophørligt fra den stedlige skydebane, hvor der var fest med påfølgende bal i forsamlingshuset til en musik lig den, der stiger op fra enhver kælderhals i københavnske forstadskvarter - negerstep, arrangeret for klaver og firhændig orangutang.

Drejø

Denne slægt tror ikke længere på gamle Rasmus.

Nede på øens landingsbro træffer man daglig en af dens højere embedsmænd, litsenbroderen (Drager), ventende på damperens ankomst, mens han fredfyldt ryger sin pibe, altid oplagt til en passiar. Underlosningen og lastningen af damperen eller det følgende kontorarbejde i pakhuset er han derimod ikke til at komme nær, da er han alt efter opholdsstedet en rasende havnearbejder eller en stivsindet bureaukrat.

Den første landgangsbro på Drejø blev bygget i 1905.

Den første mole var bygget i træ i forlængelse af den lave stendæmning med tipvognsspor. Sporbredden var kun 70 cm.. Inde ved land havde FAF i 1910 bygget et hus til lagerplads for landbrugsvare til øen.

Billedet er taget efter 1927, da Badehotellet er med på billedet - Det er bygget i 1927.

Den gamle damper "Ærø" anløber Drejø. Billedet er taget mellem 1905 og 1925, da "Rise" kom i 1925.

Nu går dagene ellers så ensformigt og geleinde for ham, men han har haft sin store oplevelse. Herom beretter en af hans landsmænd følgende:

Drejø

Under en streng vinter for en del år siden, da havet vidt og bredt var islagt, opdagedes en morgen en stor sæl ud på isen. Man besluttede naturligvis at gøre jagt på dyret, og en snes jægere, bevæbnet med spiger på lange stænger eller med bøsse, organiseret og anført af litsenbroderen, gik i lag med opgaven. Man rendte hele dagen i flok fra det ene "åndehul" til det andet, når sælen viste sig, men kom bestandig for sent. Det samme gjorde de enkelte kugler, der blev sendt efter den. Til sidst fik den geniale anfører den ide at postere en mand ved hvert af hullerne - og det blev sælens bane. Hen imod aftenstid blev den spiddet af en gesvindt drejbo, lige som den stak snuden op over isranden.

Man beskuede længe i en undrende klynge det prægtige havdyr - en stor gråsæl - og blev snart enige om, at tran og skind, det kunne man altid få af den. Der måtte gøres store forretninger med den forinden. Der dannedes hurtigt under litsenbroderens førerskab et aktieselskab på fire mand, som afkøbte de andre deres part i dyret. Og nogle dage efter, da det faldt i med tøj og havet blev åbent, gik man undersejl med Svendborg som mål og med dyret om bord. Ankommet til staden lejede man straks et passende lokale, anbragte her dyret i en malerisk belysning og alarmerede byens befolkning, der hurtigt reagerede. I løbet af de nærmeste to dage havde den mest kundskabstørstende almue af begge køn aflagt besøg på udstillingen, og kassen svulmede. Det samme gjorde litsenbroderen, da der ikke kom flere besøgende, foreslog han Fåborg. Alle var med på den. Næste dag og den følgende "gjorde" man denne stad med et næsten lige så glimrende resultat.

Da hovmodede litsenbroderen sig ligervis som fiskernes kone i eventyret. Med opløftet pegefinger sagde han det ene ord: Odense - Det trak op til landsturne'.

I dyb undren fulgte hans landsmænd ham, beruset af held og spiritus, og ingen gjorde indvendinger. Ingen andre en sælhunden, denne, der længe havde mærket tøvejrets indvirkning, begyndte at blive ked af tingene. Længe havde dette indskrænket sig til en stille tanke, men nu begyndte den så småt at blive påtrængende. Allerede på vej til Odense forsamledes hundene ved stationerne, hvor man standsede. Og da man samlede sælhunden samme i Odense og stille den op i et skur, var den blevet onskabsfuld. Den stank, så moabitterkongen Eglon (bibelsk fortælling), der omkom i sit skarn for Ehuds sværd, var en vellugtende krydderpose imod den.

Aktieselskabet holdt sig for næsen og åbnede billetsalget. Den første odenseaner, der nærmede sig lokalet, standsede tvivlrådig, da han kom billethullet på to alens hold - så opdagede han, at han havde glemt boget hjemme og vendte brat om. Lige sådan gik det omtrent med hele resten. Et par enkelte med rudimentær lugtesans købte billet og kom helt hen i døråbningen - men her vendte sanaen pludselig tilbage. Ingen kom helt ind til dyret.

Da endte sejrsgangen. Nederlaget var brat og afgørende, thi udgifterne havde hele tiden være svære, ingenting var der sparet på undervejs, og man boede på værtshus hele tiden. Med sælhundens fuldstændige opløsning fulgte aktieselskabets, og med tom pengekasse samledes man på jernbanestationen og kom et par dage senere tilbage til fødeøen, kun rig på storartede oplevelser. Fortællingen om disse verserede først brudstykkevis, inden de ved nogle fynske venners hjælp formede sig til en samlet beretning, som nu er kendt på fødeøen. Litsenbroderen fortæller den aldrig selv, han er en beskeden og bramfri mand. Men de tre andre medlemmer af aktieselskabet kan til gengæld meddele den i særlig onskabsfuld form.

Drejø

Det er ikke givet alle og enhver at forstå drejboens tale. Han tilbøjelighed til at trække ordene sammen i forbindelse med en stærk nasallyd gør som oftest hans sprog til en mørk tale for den fremmede. Et mundheld som: "Åer oer, åer hoer" (Andre år, andre hår) udtalt omtrent som et ord i et langsomt, snøvlende tonefald, kan tjene som eksempel. Af og til træffer man ejendommelige gloser, som f.eks.: "Det er en farlig knejt, en ved ikke hvordan han skal bø'e (ende)" Eller "Det var hårdt vejr, vi drev for stormen, og til sidst bø'e vi nede ved Ærø.

Ått betyder umage, og er sikkert et meget gammelt, nordisk ord, man siger "en ått due", en uparret due. Det samme bruges om en kvie, der går for sig selv og ikke vil følge troppen. På svensk har man udda for umage og ueffen. Uden tvivl er det det samme som odd på engelsk f.eks. o odd fellow.

For et par menneskealder siden var mundarten endnu mere ejendommelig end nu. Sådanne vendinger var almindelige: "Tael te mæ i manåle" Kald på mig i morgen tidlig (årle) En morgenhilsen som: "Hva sejer du idav?" betød: Hvordan har du det i dag? Feist kaldte man noget, som skinner i øjnene, glimrer, mon ikke det samme som jægersprogets: en fejst hjort?

Øens østlige del, hovedøen, er i landskabelig henseende kun lidet forskellig fra den flade Skarø, dog er terrænet her noget mere bølgeformet og når ved landsbyen omtrent på øens midte en højde af godt ti meter. Men overalt ser man her som der de åbne, dyrkede marker, hvor den eneste trævækst er vejenes stynede pile og popler, en enkelt ask samt hyld, tjørn og bukkehorn på digerne og ved markskellene. Så meget frodigere virker den naturlige, vilde flora, "ukrudtet", hvor dette endnu får lov at brede sig, således uden for digerne og på strandengene.

Langs stranden mellem havstokken og digerne går jeg forbi "Knappen" ud til den lille havn i bunden af vigen. Strandkarsen står i vældige hobe i digernes læ, dens frodige stængler når til over en alens højde, dens herlige, grålighvide korsblomsters ædle farve lyser frem overalt, hvor jeg ser hen. Over den hvide blegede tang letter dværgterne og kredser skrigende over mig. Jordsvalerne jager over strand og marker, hvide og gule vipstjerter svanser rundt mellem stenene.

Luften er tyk og mættet af varme, over "Knappen"s solblegede visne græs flimrer det fjerne Korshavns takke blå højder igennem disen. Over det hele hviler en underlig død og trykkende ørkenstemning, den månedlange tørke har svedet græs og planter grå og gule, luften er falmet, ja selv havet er ligesom bleget af den fortærede sol. Lagunerne er udtørrede og revnede i solvarmen. Døde karusser sidder med hovedet op af mudderet, og hættemågerne flyver rundt og hakker i dem.

Ved den lille havn hersker fuldkommenstilhed. Alt herude er af lilleputagtige dimensioner, selve havnen synes kun at være af størrelse som en almindelig gårdsplads, åbenbart indrettet på kun at rumme øbojoller og de mindre "damjoller", der brugtes til fiskeri. Men hvorledes den nye og anselige jagt "Fiona" af Drejø og en anden lignende skude, som nu ligger herinde, er kommet gennem det smalle gab mellem molerne, er ganske gådefuldt. Den eneste forhåndenværende forklaring synes at være den, at molerne først er bygget efter at jagerne er kommet herind.

På den modsatte side af indløbet står en fire alen høj pæl med en lygte på, og bag denne oppe på land endnu en på linje ed den første og indløbet. Det er øens "ledefyr". Det er fin sport at gå gennem indløbet i pålandsstorm ved nattetid.

Drejø

Havnen har ikke været mudret op, siden den blev anlagt i 1898, så her er ikke alt for meget vand tilbage i den. Desuden er her efterhånden kommet så mange fartøjer, at de ikke på langt nær kan rummes herinde, om vinteren, når her er isgang, må de overskydende både føres om til øens modsatte side og hales på land.

Gl. Havn ca. 1974

Drejø

Drejødamperen ved kajen i Gl. Havn

Jeg går tilbage til byen og fra denne ad en aldeles snorlige vej vestpå ud til "Drejet". Dette snævre sig sammen til en bredde på kun 20m.. Over den knastørre bund, der herude er fuldstændig flad, er vejen på afstand kun synlig ved den uendelige række telefonpæle, der følger den og i det fjerne forsvinder inde under "Skovens" banker. Her er ganske øde, kun to små laguner på nordsiden nærmest "Skoven" har en smule fugleliv at opvise, nogle viber, stormmåger og hættemåger holder til her omkring samt et par gule vipstjerter og nogle engpiber. På den smalle, af solen svedne, gulgrå flade ser man i det fjerne nogle få magre får, der forsøger at finde de få græsstrå, som tørken endnu har levnet. Nærmest ved Drejø og ligeledes ved "Skoven" går Drejet over i nogle halvt udtørrede kær, hvor nogle få køer stavre omkring. Men selv helt ude på Drejøs midte hører jeg et par lærker synge højt over mit hoved.

Over det smalle Drej vandrer jeg, med det susende hav få alen til begge sider, over mod "Skoven"s østlige flader, hvorfra vejen hurtigt syger op over bølgede bakker, og snart får jeg vid udsigt til alle sider. Her findes ikke et eneste træ uden for haverne i de få gårde, så "Skoven" er nu til dags et slemt øgenavn. Men så meget bedre bliver udsigten herfra. Og da jeg når de vestlige klinger ved "Nebbesodde" efter at have passeret tre-fire nye, temmelig hæslige gårde, der danner en slem modsætning til de skønne bygninger inde i den gamle Drejø By, har jeg et panorama omkring mig af en vidde og skønhed, så jeg forstår de gamle drejøboeres forestilling om at være midtpunkt i den verden, de kendte.

De høje, bølgeformede banker ender her i mægtige lerskrænter - mægtige virker de. trods deres kun sytten meters højde - der i bratte kast styrter sig ud i havet. Fyns sydkyst, Korshavn, Lyø og Ærø i hele dens længde breder sig for øjet. Det er blændende solskin, men storm af nordvest, og ind over de store kampesten ved klintens fod står havet med bråd og torden. Højt oppe på den øverste klintekam ligger de øde ruiner af et gammelt teglværk, som med sine sammensunkne mure minder mig om Böcklins "Villa am Meer" - hele stemningen er her, men farverne er bedre. Teglsten er i læssevis slængt ned ad skrænten og væltet ud i havstokken, hvor det vældige bølgeslag, som altid står ind her med vestlig vind, har rullet og malet dem, så de er forvandlet til fuldstændig kugleformede rullesten. Deres pragtfulde farver, som terra de Siena i alle

Drejø

nuancer, lyner og gnistrer mod det dyblå og grønne hav, hvis hvide bølgekamme splintres mod strandens kampesten og aver regnbuer i solglansen.

Teglværker på Drejø 1899 - 1817 se historien senere.

Drejø

Böcklins "Villa am Meer"

Længst ude på næsset står i brændingen det hensmuldrende pæleværk af en gammel landingsbro, yderst sort og glinsende af væde, inderst bleget af vind og sol, så tømmeret lyser om kap med strandens hvide tang. En mægtig jernlænke med armtykke led, halvt opædt af rust, snor sig langs broen over tang og sten ud i brændingen. Den ligner ryggraden af et uhyre fra før syndfloden, den store søslange er selve Leviathan taget på krog og slået op her, og siden blevet glemt på standen?

Også her står strandkarsen inden for tangen ved klintens fod i store, blomstrende klynger, den violette strandræddike og den gule stenkløver kommer frem i små grupper bag den, netop så langt inde, at brændingens skum ikke når dem, og så langt ude, at solskinet når dem over klintens skyggende rand. Op ad lerskrænten kravler snerlen med sine store, lysende bægre, rødknæ står som små slanke popler rundt om ruinen på klintens yderste pukkel, og bag dem vokser kæmpemæssige tidsler med store, violette blomster. Kællingetanden bider sig fast og her på lerklumpens overflade nede i styrtningen. Men over alt dette, på de høje marker bag klinten står i broget mangfoldighed et væld af blomster, den gråhvide røllike, den gule mælkebøtte og vild gulerod, havesvinemælk, agertidsel og Lindhardts urt, og længere inde store arealer med hvidkløver, hvori den røde valmue luer. Stormen går i brede ilinger hen over græs og urter, river i blomsternes kroner og slænger dem forvildede hid og did. Men de står fast på roden - ydmygheden sidder kun i overkroppen, nikkende i takt til blæstens kast står de og lytter til bølge slagets dundren mod klintens fod, deres standhaftighed er i pagt med havets evige lyd.

Over klintens yderste kant står et par enlige stormmåger ubevægelige på stive vinger og spejde ned i brændingen.

At øernes træfattigdom ikke er af nyere dato, ser man hos Peder Tommerup, som fortæller, at han i begyndelsen af forrige århundrede i sognet kun fandt en enlig eg på Hjortø og to små bøge på Drejø. Nu har landsbyerne som modsætning til dengang bl.a. sine udmærkede frugthaver med mange anselige træer.

Med hensyn til dyrelivet meddeler Tommerup, at ingen rotter findes her på øerne, men "en slags Hamstere, som kaldes Jordmus, angriber ofte Klever og Korn. De ere sorte, ei saa lange, men lige så tykke

Drejø

som Rotter, korthalede og har ingen Ørelapper" Det er et udmærket signalement for vandrotten (mosegris), som endnu (1921) findes her i mængder.

Samme forfatter siger: "I Vaarens tidlige Anbrud, saasnart Kjærene optøes, forlystes disse Øboer ved den dejlig Musik af vrirlende Mængder af Peder Oxes Frøer".

Peder Oxe Frø

Selv fandt vi ikke klokkefrøen på øen, men efter beboernes udsagn findes den her endnu. Det må betragtes som en skrøne, at Peder Oxe skulle have indført den her i landet. Vi har fundet den på så godt som alle vore småøer, hvor der var den mindste betingelse for, at den kunne trives. Den grønne frø fandt vi flere steder på øen.

Vi traf i alt 26 fuglearter på Drejø. Af vilde pattedyr så vi foruden vandrotterne kun en del harer, der dog ikke her som på Skarø dyrkes som husdyr, men behandles som retskaffent vildt.

Under vort ophold på øen riggede Skipperen og Mester vor jolle til med sejl og lavede en ekspedition over fladvandet til den lille Græsholm for at notere, hvad der kunne være af fugle. Mester fandt otte stormmåger, ti rødben og en del viber, nogle stære og jordsvaler. Holmen er helt græsbevokset og kun 4,9 tdr. land stor.

Den slags ganske små holme, som Svendborg amt er så rigt på, må vi desværre som regel forsage, det interessanteste hos dem er i almindelighed deres fugleliv, men selv dette er inden for den samme øgruppe så nogenlunde ens.

Sådan skrev Achton Friis, under sit besøg i 1921/22. undtaget illustrationerne som er tilføjet af genfortælleren i 2012.

Drejø

Models af Drejø by, som den så ud da Achton Friss besøgte den - men branden i 1942 gjorde at den by som besøges i dag er en anden.

Branden 1942

Skt. Hans aften dag 1942 kl. 14 døde Drejø By. Det eneste billede der findes, og som viser starten på Den store brand, der lagde hele Drejø By i aske.

Der brændte 11 gårde og 7 huse - kun ganske få ejendomme blev ikke flammernes bytte, der iblandt Den gamle Lægtsmandsgård, som i dag er øens egnsmuseum og omdøbt til Gl. Elmegaard, Christoffer Mort'sens Gård og Valdemargården.

Drejø

Det var ikke mange møbler byens beboere fik ud af de gamle stråtægte gårde. men hjælpen fra de 150 marinesoldater, der lå mellem Ærø og Drejø, kom som sendt fra Himlen. Det er deres fortjeneste, at der overhovedet blev reddet noget ud af gårdene.

Drejø

Billede taget fra Træskomøllen ned mod Bageriet. Der er ikke meget tilbage af den før så tætpakkede Drejø By.

Achton Friis skrev i 1928: "Drejø By er nok den smukkeste landsby, jeg har set".

Teglværker på Drejø 1899 - 1917

Morten Hansen, der ejede Klintegården fra 1879 - 1907, var en fremsynet mand, hvilket han ikke havde fra fremmede. Hans far havde bemærket, at der, hvor store sten blev gravet op på markerne, groede kornet bedre, hvilket han anså var fordi jorden indeholdt meget mergel - den måtte kunne udnyttes. Han begyndte derfor at grave merglen på og strø den ud på markerne - med gode resultater, trods de andre bønders hovedrysten. Snart begyndte de dog selv på at mergle, da de så resultaterne. Som det siden har vist sig, skete der desværre det, at "den ekstra gødning" kun holdt ganske få år. Man sagde dengang "at mergel gør rig fader, men arm søn".

Drejø

Sønnen, Morten Hansen fik nu ideen med at udnytte det ler, der var så rigeligt af på hans marker ud mod og Næbbesodde. Han fik fat på en teglbrænder, som han fik til at lave en prøve på mursten, prøverne viste sig at være gode. Nu kunne man gå i gang. På herregården Tisselholt på Fyn fandt Morten et nedlagt teglværk, som han købte i 1899. Materialerne blev sejlet til Drejø, og de brugte bygninger kom op at stå yderst på Næbbesodde i Skoven. Der skulle arbejdere til teglværket, og de skulle have et sted at bo, så der blev opført huse til dem også. Nu kunne man gå i gang.

Leret blev gravet ud, og det skulle nu æltes sammen. Ælteværket blev trukket af heste i en rundgang - de første råsten blev formet, og der blev opført en højovn. Nu kunne den første brænding begynde. En af arbejderne fik lov til at bruge disse sten til facaden på sit hus, som han byggede i 1901. Det var Prips Hus, som Jens Hansen købte o 1950, da han blev pensioneret. Jens Hansen var søn af Morten Hansen.

Bymosen midt i Drejø By. Billedet må være lige omkring 1901, da Prips hus er bygget i 1900, og er med på billedet. Skolen fik skiftet stråtaget ud med tegltag omkring samme tidspunkt, og på billedet har den stadig stråtaget..

Økonomien gik ikke så godt. Morten Hansen havde betalt alt selv, men det kunne ikke blive ved med at gå, så man måtte finde på noget andet. Man samlede derfor øens beboere, og blev enige om, at tegne aktier til en pris a 75 kr. stk. Morten Hansen blev formand, og man begyndte at udbygge og modernisere bygningerne. Der blev bygget en bestyrerbolig og ansat en teglværksmester, der hed I Friis og hans hustru Erna. Der blev ligeledes ansat en fyrpasser, der havde en uddannelse som sådan. De øvrige arbejdere var mest fra Drejø, Bl.a. Jens Hansen (Degn), Jens Hansen (Østmark), Peder Espensen Pedersen (jordemodermænd), Hans Jepsen (Apoteket), Niels "Gade" Nielsen, Mads Pedersen (Skrædder). Der var ca. 8 - 10 mand ansat ved teglværket.

Der blev produceret 1 - 2 millioner mursten om året. Det lyder måske af meget, men dog var det ikke nok. Det var svært at få dem fra øen - og dyrt. Man blev enige om at sælge værket efter 18 års drift. Det blev solgt med tab i 1917 til 2 fra Svendborg, Købmand Foldager og sagfører Lacoppidan Petersen samt en teglværksmester. P.g.a. prisen kunne de køre billigere, og en konkurrent til de øvrige teglværker på Fyn. Resultatet blev, at Stenstrup Teglværk ret hurtigt købte det, og rev det hele ned - så var den epoke slut.

Drejø

